

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

II. Quid cœli & terræ nomine significetur, an no[n] solum cœlum Empyreum, sed etia[m] omne corpus cœleste, omniaq[ue] elementa, adeoque totus mundus corporeus, quo ad essentiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](#)

sententia Sanctorum Patrum, & Doctorum ferè omnium, speciatim Clementis lib. 1. Recog. Basiliij Hex. hom. 3. Ambrosij lib. 1. c. 1. Chrysoftomi in Genes. Hom. 3. Hieronymi epist. 83. ad Ocean. Tertulliani in carmine Genes. Marij Victorinilib. 1. in Genes. Sancti Thoma in 2. dist. 12. Molina & Martinengi loco citato contra paucos superius citatos. Probatur aperte ex Scriptura Genes. 1. v. 2. vbi post creationem celi & terræ dicitur, *Terra autem erat inanis & vacua, & tenebrae erant superficies abyssi.* Quod ad metaphoricas tenebras, Angeli scilicet mali casum, aut instans solum naturæ, quo nondum cogitetur terra fuisse illuminata, referri nullo modo potest. Sunt enim verba nimis clara, & verbum illud imperfectum *Eran* etiam duracionem aliquantam tenebrarum significat. Similis est locus 2. Corinthi versu sexto. *Dominus, qui dixit, de tenebris lucem plendescere:* qui ad literam planè de creatione primæ lucis intelligitur: nec facile etiam potest ad tenebras spirituales, vel ad solam negationem lumini, creationem celi antecedentem, referri. Licit vero contrariam sententiam erroris damnare non ausim, propter graues, qui eam sequuntur authores, superius citatos, non vere orationem falsam planè & improbabilem dicere, vt pote satis aperte Scriptura & communis Sanctorum Patrum doctrinæ repugnantem, nullo sanè firmo solidoque fundamento. Plura de hac die & luce apud Molinan disputatione 8.

D V B I V M - II.

Quid celi & terræ nomine significatur; an non solum calum Empyreum, sed etiam omne corpus celeste, omniaque elementa, adeoque totus mundus corporeus, quo ad suam substantiam.

S. Thomas 1. p. q. 66. a. 1. & 3.

Quod ad primum attinet, dubium est, an omnes celi, quoad substantiam simul, & quidem primo die creationis, vt dictum; an vero aliqui primum secundo die fuerint producti. De qua re varia rursum Doctorum sententia est. Siquidem sentiunt non pauci, primo die, seu ante primum diem, iuxta varietatem sententiarum dubio præcedente declaratam, creatum fuisse solummodo celum Empyreum; reliquos autem caelos inferiores omnes, etiam quoad substantiam, non propriè creatoris, sed ex præsupposita materia productos fuisse die secundo. Ita docent Strabon in Glossa, Hugo Victorinus in Sententijs tract. 2. cap. 1. Bonaventura in 2. dist. 12. Lyranus in Postilla, Tostatus in Genes. cap. 1. Catharinus ibidem: qui omnes disertè nomen cali Empyrei exprimit. Idem sentiunt Origenes in Genes. Homil. 1. Diodorus Tarsensis in Glossa ordinaria, Iunilius in Hexaemeron, Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolycum, Hilarius enarratione in Psalmum 135. Procopius in Gen. Anselmus 1. de

imagine mundi cap. 28. & ferè Philo de mundi opificio, licet nomen Empyrei celi non exprimant, sed duntaxat de supremo caelo, quod sedem esse beatorum significant, loquantur. Idem ex instituto propugnat Molina de opere sex dierum disp. 2. & 3. & Delrius in Genes. v. 1. favetque nonnihil Ascanius Martinengus in sua Glossa. Sed & Aureolus in 2. d. 14. q. 2. a. 2. concedit quidem, calum Empyreum, ut & primi mobile, siue cælum nonum & crystallinum, vñ cum quatuor elementis producta fuisse, in principio, primo die, seu vt ipse putat, ante primum diem; attramen firmamentum, seu cælum sydereum productum fuisse docet primum die secundo.

Fundamentum potillimum sumitur ex Scriptura Genes. 1. vers. 6. & 8. *Dixit queque Deus, fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.* Et fecit Deus firmamentum, divisusque aquas, quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum. Et factum est vestere & mane dies secundus. Cum igitur hoc loco expressè firmamentum appelletur cælum, idque secundo primum die, non creatum, sed factum dicatur, vt & cetera, quæ ex subiecta materia facta postmodum narrantur, per sepius colligi videtur, cælum non omne quidem, sed aliquod tam secundo primum die, etiam quoad substantiam, factum fuisse: quod vtique non de supremo ac præstantissimo caelo iam antea primo die creato, sed de toto systemate cœlesti inferiori, salté sydereō accipendum est. Quod si cælum eo die factum non est, vix appetet, quid secundo die à Deo factum fuerit. Nihilominus alij plures contrariū sentiunt, vt dicetur.

Similis controversia est de duobus elementis, nimirum aere & igne; an simul cum terra & aqua ex nihilo primo statim die fuerint creata.

Affertio I. Non solum Empyreum, sed etiam sydereum cælum, atque adeò corpus omne cælestē, quod substantiam, productum fuit primum die. Ita expressè docent Tertullianus lib. contra Hermog. cap. 26. relatus dub. præcedenti, affert. 1. item Basilius homil. 1. & 2. Hexaem. Ambrosius lib. 1. c. 6. & lib. 2. cap. 4. Damascenus lib. 2. Fid. orth. c. 5. 6. & 10. Innocentius III. commentarij in 5. Psalmum penitentiale. S. Thomas in 2. d. 13. & 1. p. q. 68. ad primum, expositione ultima, & in Postilla Genes. (si tamen eius hoc opus) cap. 1. Dionysius Carthusianus in 2. d. 13. q. 1. Lyranus in Postilla expositione 1. Caïet in Genes. 1. Steuchus in Cosmopoeia, Vielnius lectio 3. in Genesia, Pererius in Genes. lib. 1. in illa verba *cælum & terram*, Gregorius de Valentia 1. p. d. 5. q. 2. punct. 1. Optimè & apertissimè ex antiquioribus Gregorius Nyssenus in Hexaem. Posteaquam igitur, inquit, quæ cernuntur aquæ, ab illis quæ intelliguntur, secreta sunt, mediumque inter duplum aquarum naturam confinium interiectum est cælum, quod simul cum terra, atque omnibus ijs, quæ ad mundi constitutionem collata sunt, in principio factum esse dicitur; nunc autem perfectum & nominatum, in demonstratione firmamenti ignis ambitu definiti ostenditur, &c. Nec refert, quod Basilius homil. 3. Hexaem. & Ambrosius libro 1. capite 6. firmamentum secundo die creatum, à caelo in principio creato, & ab utroque cælum tertium, in quo raptus est S. Paulus, distinguunt. Intelligent enim distinguiri non substantialiter adæquate: sed vel

accidentaliter tantum: vel substantialiter inadæquatè, velut partem à toto; nimirum quia secundo die firmamentum ex subtili materia cœli in principio creati consolidatione quadam & condensatio productum fuit. Interim cum cœlo & terra, omnia intermedia elementa fuisse in principio quoad substantiam creatam, aperè afferunt, ut dictum. Vnde etiam idem Basilius in alio opere Hexameron ab Eustacio latine redditio, ac recens edito lib. 2. ita scribit. *Pecit Deus cœlum & terram, non singula ex dividia parte, sed integrum cœlum, & integrum terram, id est, ipsam substantiam, cum specie comprehensam.*

4 Et Ambrosius libro 2. Hexaem. cap. 4. videtur mibi, inquit, nomen calorum commune esse; quia plurimos cœlos Scriptura testificatur; nomen autem esse speciale firmamentum. Siquidem & hic ita habetur. Et vocavit Deus firmamentum cœlum: ut videatur supra generaliter dixisse. In principio cœlum factum, ut omnem cœlestis creaturam fabricam comprehendet: hic autem speciale firmamentum huius exterioris soliditatem, &c.

5 Probatur autem conclusio nostra maximè ex Scriptura. Tum quia Moyses Genes. i. versu. indebet dixit, *In principio Deum fecisse cœlum;* seu vt in Hebreo textu significantius habetur *cœlos.* Indefinitè autem eiusmodi propositiones in dogmatis tradendis, vim habere solent affirmationis universalis, sicuti nulla specialis suscipit restringenda ratio. Tum quia in eodem loco paulo inferius Genes. i. versu. octauo, vbi de firmamento fit mentio, significatus vœcula *Cœli* disertè explicatur; neque tamen eo loco pro solo cœlo Empyreo accipitur; & valde durum esset, in tam paucis verbis, præterim vbi ipsa nominis significatio ex instituto explicatur, tam obscuram æquiuocationem fuisse commissam. Tum quia nusquam alias in Scriptura, vbi cœlum terræ coniungitur, saltem quando de eorum productione sermo est, cœli nomine solum cœlum. Empyreum significatur; sed vniuersim tota celestis substantia, vt videatur est Genesis 14. versu. 19. & 22. Exodi 20. versu. 11. Exodii 1. versu. 17. Deuteronomij 4. versu. 26. Deuteronomij 30. v. 39. Deuteronomij 31. v. 28. 1. Paralip. 21. versu. 16. 2. Paralip. 2. v. 12. 2. Eldæ 9. v. 6. Iudith 6. versu. 15. & cap. 7. v. 17. & cap. 13. v. 24. Esther 13. versu. 10. Psalmo 113. v. 5. &c.

6 In quo genere vel maxime insignis est locus Genesis 2. versu. 1. vbi Moyses quasi per anacephalo-sin repetens ea, quæ præcedenti capite narrauerat, ait, *Igitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum.* Et versu quarto. *Ista sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt, in die que fecit Dominus cœlum & terram.* Vbi nemo vtique dixerit, nomine cœli solum cœlum Empyreum significari. Optime in hunc locum Chrysostomus homil. 10. in Genes. Considera, inquit, quā nūhil sit superfluum, nihilque non amabile in diuinis litteris. Postquam elementorum cuncta complectentium meminit, non ultra particulariter commemorat; sed ut dicit: *Perfecta sunt cœlum & terra,* inquit, *& omnis ornatus eorum.* Quo significat omnia & quæ in cœlo, & quæ in terra. *Ornatus enim terra,* sunt ea, quæ ab illa proferuntur, us herbarum germina, fructuum protensus, arborum fructus, aliaque omnia, quibus illam Deus ornavit: *ornatus autem cœli,* sol, luna, stellarum varietas, cre-

ature que omnes intermedie. Et idcirco sacra Scriptura, cœlum terraque commemorans, omne Dei opificium per hec elementa complexa est.

Sed in ipso etiam Symbolo Apostolorum profitemur Deum *Creatorem cœli & terre,* phras ex 1. Genes. versu 1. expressa; vtique non Empyrei tantum, sed vniuersim omnis cœli; cum ipsa quodammodo res exigat, ut quando profitemur in symbolo factam à Deo creationem cœli & terræ, ijs nominibus totius mundi substantia intelligatur.

Accedit, quod cœli Empyrei rudit populus Iudæorum, cui eam creationis historiam potissimum scriptis Moyses (vt recte Sanctus Thomas i. part. quæstionis 68. articulo tertio.) vix ullam habuit, notitiatur. Imò idem Sanctus Thomas i. p. quest. 66. articulo tertio, ait: *Cœlum Empyreum non invenitur postum, nisi per authoritates Strabii & Bedæ, & iterum, per authoritatem Basilij, in cuius positione quantum ad aliquid conuenienter; scilicet quantum ad hoc, quod sit locus Beatorum.* Ita Sanctus Thomas tametsi Dionysius Carthusianus in 2. distinct. 2. quæstione tertia, non ab illis tantum, sed etiam à Damasceno, Gregorio, & Hieronymo cœlum illud fuisse agnitus velit: sed qui certe sub eo nomine cœli mentionem non faciunt: multo minus credibile est, hoc cœlum etiam à gentibus fuisse agnitus. Vide Pererium libro primo in Genesin. Quae causa in eam potius adducor sententiam, vt rectius vniuersim negari posse existimem, Moysen in sua descriptione operum diuinorum, ullam cœli Empyrei expressam & distinctam fecisse mentionem. (quod etiam non pauci de Angelis sentiunt, & in eundem sensum Sanctus Thomas i. p. quæstionis 68. art. 3. ait, Moysen imbecillitati rudiis populi condescendentem, illa solum eius proposuisse, qua manifeste sensui apparent.) quam solum cœlum Empyreum in principio à Deo creatum commemorasse.

Ratio etiam quodam congruentia pro eadem conclusione est; quia cum cœlum etiam sydereum sit corpus simplex, & quidem longe præstantioris naturæ, quam terra & aqua, quæ in principio creatæ à Moysi referuntur, non conuenienter, illud post terram & aquam, aut ex aqua produci.

Ad contrarium fundamentum facile responderetur, quando Genes. i. v. 6 & 8. dicitur *Firmatum cœli nomine appellatum;* idque secundo die factum fuisse, id non ita intelligendum, quasi cœlum illud etiam quoad substantiam & essentiam suam, secundo primum die factum fuerit, sed solum, quod tunc primum addita duritate & firmitate, firmamenti nomen & robur accepit, vt quæ 3. dub. i. & 2. magis declarabitur; sicut Deus dicitur producere vices desherauri sui, itemq. Philosophia iunt, nūc grandinet, pruinam, gelu, seu glaciem produci; cum tamen eorundem materia & forma substantialis iam antea præexistat, nec ferè nisi durities & soliditas præexistenti materia addatur.

Neque vero ex eo, quod cœlum vna cum terra ab initio productum dicitur, consequens est, per cœlum secundo postea die productum, (cui & firmamenti nomen impositum) aliud cœlum substantia liter dixerum intelligendum esse; quasi vero res una & eadem non possit bis produci; nec semel producta ac certo nomine significata, denud eodem nomine

nomine insigniri. Nam præterquam quod eadem res, quoad substantiam semel producta, recte potest iterum sub aliâ ratione mixti imperfecti, seu entis per accidens, denuò produci, vt anteâ dictum: insuper etiam terra in principio producta dicitur v. 1. & tamen nihilominus postea v. 10. rursum dicitur, tunc, cum aquæ in unum collectæ fuissent, tertio vi delicto creationis die, ipsam aridam terræ nomine, fuisse vocatam: *Et vocavit Deus aridam terram.* Quoniam nomine utique substantialiter eadem terra significatur, quæ initio producta, sed aquis nudata, nihilominus terræ nomine insignita refertur. Idem ergo etiam seruat proportione cogitandum de cælo, vel pluribus dicetur quæst. 3. dub. 1.

Affirmatio II. Non solum cælum omne quoad substantiam, simul cum terra, sed etiam Elementa omnia, quæ cælo terraque clauduntur, et si rudia adhuc, & nullo ornato decorata, simul, & ab initio, ante ceterarum rerum productionem, à Deo ex nihilo fuerunt creata; ac postea sex diem spatio singulatum & ordine elaborata: ita nimurum, vt iuxta descriptionem Genesis, primo insuper die lux; secundo soliditas ac firmitas cælesti substantiæ; tertio siccitas, virorque ac fæcunditas terra; quarto sydera ac stellæ cælis, quinto omnis generis animantia, aquis ac aëri, velut ornatus nouaque perfectio accelerint; sexto demum die ceteræ terra animalia, ac homo ipse in terris, vniuersaque hæc ex elementis iam antea creatis condita fuerint.

Hæc conclusio confirmat præcedentem, ac præterquam quod optimis authoribus probata est, vel dicetur, probatur primò ex ipsa Scriptura sacra Genes. 2. v. 1. vbi dicitur, *Igitur perfecisti sim cæli & terram, & omnis ornatus eorum.* Quo loco nomine cæli & terra utique intelligitur idipsum cælum & terra, quæ Genes. 1. v. 1. in principio, & ante res alias creatas dicuntur: cetera vero omnia, quæ post cælum & terram iam antea producta, successuè per sex dies facta narrantur, intelliguntur nomine *ornatus*, seu accidentalis cuiusdam perfectionis eiusdem cæli & terra; ergo non est existimandum, cælos quoad substantiam, aut elementa, secundo, aut posterioribus primù diebus fuisse producta; sed tam cælum, quam terra, vñà cum ceteris elementis quoad substantiam, in principio & ante omnia alia creatæ; postea solum perfectione quadam accidentalis, & ornata exulta & decorata fuerunt. Nec verò id de aquis negari potest, cum mox post creatum cælum & terram Genes. 1. versu 2. dicatur: *spiritus autem D E I serebatur super aquas.*

Secundo probatur assertio authoritate Scriptorum, qui eam docuerunt. Siquidem elementa omnia, primo die, vñà cum cælo & terra fuisse producta, docent ex Patribus præcedente conclusione citatis, Basilius, Ambrosius, Gregorius Nyssenus, Damascenus, Beda in Hexaem. item Innocentius, Lipomanus, Caietanus, Steuchus, Gregorius de Valentia, Perierius, & quos præcedenti quæstione pro tertia sententia citauimus, Ambrosius libro 2. Hex. c. 1. Procopius, Alcuinus, ipsiusque Ecclesiæ publicus hymnus, Primo diem omnium, quo mundus exiit conditus, vt ibidem pro secunda conclusione diximus. Idem tradit Sanctus Thomas 1. p. q. 68. art. 3. & sequuntur ferè alij Scholastici. Speciatim

Suarez 3. p. tom. 2. disputatione 58. scđt. 2. vbi ait: *Cum dicatur in principio fecisse Deus calum & terram: hoc de calo solo Empyreo expondere, & astheros calos ac stellas, ex aqua tanquam ex materia putare procreata, nec philosophicus principis consentaneum est, nec in Theologia habet aliquod fundamentum.*

Id verò ab ijsdem Patribus ita explicatur; siue quod sub duobus extremis corporibus, cælo terraque, etiam intermedia omnia elementa comprehendantur: siue quod nomine cæli etiam ignis & aëri, vñi & nomine terra, eidem insidens aquæ elementum, velut contentum nomine continentis significetur; siue quod terra nomine, quæ omnia solet elementa continere, etiam reliqua intelligentur: siue etiam quod aquarum nomine eo loco Genesis capite primo versu secundo, recte intelligi generatim potest omne corpus diaphanum, præsertim liquidum; non solum quia omne eiusmodi corpus, Spiritus Dei eidem quasi fouendo incumbens, ad noua quedam opera deinceps efficienda destinauerat; sed etiam quia ratio ipsa quedam modo cogit, per aquas ibidem aliquid intellexisse Moysem, quod iam ante factum narrauerat. Cum ergo Moyse nomine celi & terra subintellexerit, etiam simul productam fuisse aquam, licet hoc non expresserit, cur non pari ure & ratione, ijsdem etiam nominius à Moysi subintellexit fuisse dicamus, cetera elementa, licet ea Moyses itidem non expresserit, fortè quia vt Sanctus Thomas loco citato ait, rudi populo ea solum voluit exprimere, quæ manifeste sensu apparent, aerem vñi, inquit ibidem ad 3. *& similia corpora, propter inuisibilitatem, sub aqua nomine comprehendantur.*

De hac re optime inter alios Augustinus libro de Genes. ad litteram capite quarto. Nec vñ modo arbitrandum est, præmissum esse in hac scriptura vñnum mundi huius elementum, cum quatuor notissimis constare cumpersum sit, quia videtur hic cælum, & aquam, & terram commemorare, de aere autem tacere. Consuetudo quippe nostrarum scripturarum est, aut cæli & terre nomine mundum appellare, aut interdum addere & mare. Aer itaque etiam ad calum perinere intelligitur, si qua sunt in eius partibus tranquillissima & pacatissima spacia; vel ad terram, propter hunc turbulentum & caliginosum locum, qui humida exhalatione pinguiscit, quamvis & ipse sepius cæli nomine nuncupetur.

Praclare etiam Sanctus Basilus homil. 1. Hex. in hæc ipsa verba, *In principio creauit D E I cælum & terram: Ex duobus, inquit, principiis uniuersi sanè totius innuit essentiam; cælo quidem prerogatiuam in generatione dignitatis, terra autem ad rerum essentiam secundas ascribens.* Quicquid autem istorum medium est, id vñà cum ipsis omnino finibus (seu extremitis) exortum est. Itaque etiam nihil de ceteris dixerit elementis, igne, inquam, atque aere, tuopote tamen solerti ingenio capere velis. Primum quidem quoniama in omnibus omnia sunt permixta: atque adeo in terra aquam, aeren & ignem inuenies: siquidem tam è silice, quam è ferro, quæ suam originem è terra trahunt, ignis exilit, ac frictionibus copiosus emergens eluet, &c. Deinde quoniama cælum natura locum superum occupat, terra vero infimum, &c. is & ea comprehensim notauit, quæ medium inter

illa regionem occupant atque implent. Quare singulorum narrationem querere noli; sed ea qua silentio præterita sunt, per iam declarata intelligere velis.

17 Idem sentit Tertullianus libro sexto contra Hermogenem capite vigesimo sexto, relatus dubio præcedenti, assertione prima, vbi docet, ea quæ Deus opera post primum diem perficit, ad quandam solum dispositionem cœli ac terræ pertinere.

Denique ex Scholasticis, Henricus quodlib. 6. quæstione ultima ait: *Ne errandi occasionem accipere posset humana temeritas, si scriptura narraret primo factum cœlum, deinde elementa, pronuntiat ea simul creata, cum ait: In principio creauit DEVS cœlum & terram; nomine terra naturam omnium quatuor elementorum designans. Ratio conuenientiae est. Quia conuenientissimum erat, ut ante ornatum & perfectionem, reliquis deinceps diebus cœlo terræque adiiciendam, omnia prius elementa & corpora simplicia, quæ sūa natura ex se in initio non fiunt, sed ex quibus alia, à Deo per creationem ex nihilo producerentur.* Quam rationem etiam adserit Dionysius Carthusianus citat. 2. dist. 13. quæstione prima, vbi docet, opus distinctionis non superaddere operi creationis aliquod esse substantiale, nec formas substantiales: *Quia, inquit, per opus creationis principia mundi sensibilis distincta sunt, quantum ad esse primum, quod est per formas substantiales.*

18 Ex quibus etiam refellitur ea quorundam opinatio, qui terræ nomine significari putarunt ipsam materiam primam plane informem; quæ tempore cæterarum rerum corporearum productionem antecelerit: quam refellit etiam Sanctus Thomas citata quæstione sexagesima sexta, articulo primo, vbi Patres id ipsum indicantes benè explicat, de informitate, hoc est, carentiā illius decoris, qui mundo & elementis postea primum accessit.

19 Denique ex dictis colligitur, corpora à Deo ex nihilo creata, non solum esse cœlum Empyreum, terram, & aquam, vt existimauit Molina tract. de operibus sex dierum cit. disp. 2. sed etiam ignem & aërem, adeoque omnia elementa mundi: item quatuor coœnia prima non tantum esse Angelos, cœlum Empyreum, materiam informem, & tempus (de quibus peculiarem tractatum scripsit Albertus Magnus); sed etiam totam substantiam cœlestem, omniaque elementa, quæ tamen sub nomine materiæ informis rectè intelligi possunt, iuxta S. Thomam quæst. 66. art. 1.

D V B I V M III.

Qualis lux; & quo spatio primi diei sit producta; an post tenebras; & quo finis, & usus eius lucis.

S. Thomas 1. p. q. 87. aa. 4.

1 Lvcem fuisse primo die creatam, adeoque esse opus primæ diei extra omnem dubitationem est; siquidem expresse Moyses Gen. 1. v. 3. ait. *Dixitque*

Dens: Fiat lux. Et facta est lux. Et vidit Deus lucem, quæ esset bona: & diuisit lucem à tenebris; appellavitque lucem diem, & tenebras noctem. Factumque est vesper & mane dies unus; hoc est primus. Hanc autem lucem fuisse creatam non in principio primi dici, sed sex circiter horis tenebrarum, post initium primi diei, elapsis, constat ex dictis dub. 1.

*Quibus positis, de eadem luce quæritur primus, an fuerit corporeus, an incorporeus. De qua re sunt duæ sententiae. Prima est Augustini, qui lib. 11. de ciuit. cap. 9. & 33. docet, hanc lucem spirituale esse, quemadmodum etiam refert S. Thomas citat. q. 67. art. 4. vbi ait: *Augustinus videtur dicere, quod non fuerit conueniens, Moysen pretermisso spiritualis creatura productionem.* Et ideo dicit, quod cum dicatur, *In principio creauit Deus cœlum & terram,* per cœlum intelligitur spiritualis natura adhuc informis: *per terram autem intelligitur materia informis corporalium natura.* Et quia natura spiritualis dignior est, quam corporalis, fuit prius formanda. Formatio igitur spiritualis naturæ significatur in productione lucis, ut intelligatur de luce spirituali. Formatio autem naturæ spiritualis est per hoc, quod illuminatur, ut adhuc est verbo Dei. Eandem sententiam secuti sunt Eucherius in cap. 1. Genes. & Rupertus lib. 1. de Trinit. cap. 10.*

*Secunda sententia communis SS. Patrum est, eam lucem fuisse corpoream. Ita refert ibidem Sanctus Thomas: *Alijs, inquit, videtur, quod sit praetermissa à Moysi productionis spiritualis creatura.* Sed huius rationem diuersimode assignant. Basilius enim homil. 1. Hexaem. dicit, quod Moysen principium sue narrationis fecit à principio, quod ad tempus peripet sensibilium rerum: *sed spiritualis natura, id est, Angelica, prætermittitur, quia fuit ante creatuam.* Sed haec ratio non probatur ex dictis disput. 5. quæst. 1. dub. 1. Chrysostomus autem homil. 2. in Genes. assignat aliam rationem: quia Moyses loquebatur rudi populo, qui nihil nisi corporalia poterat capere, quem etiam ab idolatria revocare volebat. Assumpsisse autem idolatriæ occasionem, si proposita ei fuissent aliqua substantia, supra omnes corporales creaturas. *Eas enim reputassent eos;* cum etiam prius essent ad hoc, quod solem, & lunam, & stellas colerent, tanquam deos: *quod eis inhibetur Deuter. 4.* Atque hac vtiique sententia, lucem illam fuisse corpoream & sensibile, multò superior est, quam etiam dub. 1. supposimus; eademque est communis Scholasticorum ac Interpretum sententia: quam tradunt Magister, & alijs in 2. dist. 13. præsertim cum opposita Augustini sententia parum probabilitatitur fundamento, nimur totum opus creationis & formationis mundi fuisse simul ac in eodem instanti peractum; & dies sex à Moysi commemoratos solum significare cognitionem Angelicam, ad alia & alia obiecta terminatam, quod refutauimus quæst. 1. dubio quarto.*

Quæritur secundò, quanta fuerit illa lux primi creatuæ. Et quod ad quantitatem extensuam attinet, iam suprà dub. 1. retulimus Iunilij seu Bedæ sententiam, qui dixerat, eam lucem fuisse qualiter ac generaliter per totum corpus cœlestis diffusam. Sed quam ibidem refutauimus; quia hac ratione non potuissent distinguere noctes & dies, mane & vesper; quod tamen huic luci tribuitur Genes. 1. versus 4. Nisi quis dicat, retrahitione seu extinctione lu-

minis